

Marilena Lascăr (coord.)
Liliana Paicu, Maria Lupu, Corina Bogheanu

Eseul argumentativ

Pregătire pentru Bacalaureat

Tehnici de argumentare.
Scheme de lucru. Variante rezolvate

CUPRINS

Prefață	5
Programa de Bacalaureat (fragment). Toate profilurile	7

CAPITOLUL 1

Textul argumentativ – între teorie și practică

1.1. Ce este textul argumentativ? Câteva repere	9
1.2. Cum se evaluează textul argumentativ pentru examen? Barem, grila descriptorilor, fișă de (auto)evaluare	18
1.3. Cum citesc un text argumentativ? Modele de argumentare și aplicații	21

CAPITOLUL 2

Despre ce voi argumenta? 10 scheme de lucru	31
---	----

CAPITOLUL 3

Cum să evit greșelile?	53
Variante corectate. Câteva tipuri de greșeli întâlnite în lucrările elevilor	
3.1. Structura discursului argumentativ (coeziunea structurii) Greșeli de evitat	54
3.2. Conținutul argumentării (coerența textului) Greșeli de evitat	56
3.3. Corectitudinea exprimării Greșeli de evitat	65

CAPITOLUL 4

Cum să fie textul meu argumentativ? 68 de variante rezolvate	69
A. PROBA ORALĂ – 50 de sugestii de rezolvare	69
B. PROBA SCRISĂ – 18 variante rezolvate	136

ANEXA 1 – Diverse clasificări ale conectorilor argumentativi	181
ANEXA 2 – Lista argumentărilor realizate	182
BIBLIOGRAFIE	184

Prefață

Lucrarea de față vine în sprijinul candidaților la Bacalaureat cu o serie de aspecte teoretice și practice referitoare la textul argumentativ – reprezentând subiectul I.B. din cadrul probei scrise și subiectul 2 al probei orale – și cu un număr important de variante rezolvate.

De ce am considerat că este nevoie de această carte?

Pentru că am dorit să punem la dispoziția elevilor o varietate de modele, de structuri sau tehnici de argumentare care să-i orienteze în redactarea propriilor textelor argumentative, facilitându-le învățarea prin scheme de lucru și explicații punctuale.

Ce își propune fiecare capitol?

Capitolul 1 cuprinde elemente de teorie, dar nu este conceput exhaustiv, ci sintetic și pragmatic. Prima secțiune conține câteva repere necesare: caracteristici ale acestui tip de text, etape de lucru și o serie de recomandări în vederea redactării unui text argumentativ. A doua secțiune răspunde la întrebarea *Cum se evaluează textul argumentativ pentru examen?*, iar ultima oferă o selecție de modele de argumentare, aparținând unor personalități culturale; modelele sunt însoțite de aplicații care dirijează lectura și înțelegerea.

Capitolul 2 oferă câte cinci scheme de lucru pentru proba orală și scrisă, pornind de la texte comune, și le propune elevilor un algoritm de lucru foarte util: elaborarea în prealabil a unei scheme de lucru care să sintetizeze ipoteza, posibilele argumente/contraargumente și concluzia eseului.

Capitolul 3 îi familiarizează pe elevi cu o serie de texte elaborate chiar de liceeni, pe care sunt ilustrate cele mai frecvente greșeli care se pot întâlni. De asemenea, elevii au ocazia de a vedea „la lucru” felul cum corectează profesorul, învățând astfel să-și evalueze obiectiv propriile lucrări.

Capitolul 4 oferă în secțiunea A. 50 de variante de rezolvare a unor subiecte pentru proba orală de la Bacalaureat, iar în secțiunea B., 18 variante rezolvate pentru proba scrisă, din care elevii pot prelua o varietate de idei, argumente, fapte, opinii, exemple, tehnici de argumentare, pentru a le folosi în textele proprii.

Redactarea unui text de tip argumentativ pornind de la o cerință dată și de la informațiile oferite de un text-suport se adresează tuturor candidaților la Bacalaureat, atât la proba scrisă, cu noua ei structură pentru examenul din 2018, cât și la proba orală, păstrată neschimbată. Pentru simplificare, le vom numi subiecte pentru SCRIS și subiecte pentru ORAL.

Rezolvările subiectelor incluse în capitolele 2, 4 și 5 depășesc pe alocuri dimensiunile indicate de cerințe, din dorința de a le oferi elevilor o varietate de sugestii și exemplificări. Însă candidații trebuie să acorde atenție și acestui aspect în cazul propriei redactări, pentru a nu fi depunțați conform baremului de notare.

Exersarea eseului argumentativ, adică scrierea unui text care să fie convingător pentru cel care citește, contribuie nu numai la un Bacalaureat de succes, ci și la dezvoltarea gândirii critice, a creativității, a culturii generale și, desigur, a competențelor candidaților privitoare la comunicarea, formularea și susținerea propriilor păreri, idei sau preferințe, la transmiterea unor mesaje logice și coerente, folosind o exprimare corectă și expresivă.

Autoarele

Programa de Bacalaureat (fragment)

Toate profilurile

COMPETENȚE VIZATE DE ESEUL ARGUMENTATIV

1. Utilizarea corectă și adecvată a limbii române în diferite situații de comunicare

Competențe specifice	Conținuturi asociate
1.1. Utilizarea adecvată a strategiilor și a regulilor de exprimare orală în monolog și în dialog, în vederea realizării unei comunicări corecte, eficiente și personalizate, adaptate unor situații de comunicare diverse	<ul style="list-style-type: none"> – reguli ale monologului (contactul vizual cu auditoriul; raportarea la reacțiile auditoriului și în condiții de examinare), tehnici de construire a monologului; tipuri de monolog: povestire/relatare orală, descriere orală, monolog informativ, monolog argumentativ, exprimarea orală a reacțiilor și a opiniilor privind texte literare și nonliterare, filme artistice și documentare, spectacole de teatru, expoziții de pictură etc.; adecvarea la situația de comunicare (auditoriul, context) și la scopul comunicării (informare, argumentare/persuasiune etc.) – reguli și tehnici de construire a dialogului (atenția acordată partenerului, preluarea/redarea cuvântului la momentul oportun, dozarea participării la dialog etc.); tipuri: conversația, discuția argumentativă, interviul (interviul publicistic, interviul de angajare); adecvarea la situația de comunicare (partener, context etc.) și la scopul comunicării (informare, argumentare/persuasiune etc.); argumentare și contraargumentare în dialog – stilurile funcționale adecvate situației de comunicare – rolul elementelor verbale, paraverbale și nonverbale în comunicarea orală: privire, gestică, mimică, spațiul dintre persoanele care comunică, tonalitate, ritmul vorbirii etc.
1.2. Utilizarea adecvată a tehnicilor de redactare și a formelor exprimării scrise compatibile cu situația de comunicare în elaborarea unor texte diverse	<ul style="list-style-type: none"> – reguli generale în redactare (structurarea textului, adecvarea la cerința de redactare, adecvare stilistică, așezare în pagină, lizibilitate) – relatarea unei experiențe personale, descriere, povestire, argumentare, știri, anunțuri publicitare, corespondență privată și oficială; cerere, proces-verbal, curriculum vitae, scrisoare de intenție, scrisoarea în format electronic (e-mail) – exprimarea reacțiilor și a opiniilor față de texte literare (studiate sau la prima vedere) și nonliterare, argumentare, rezumat, caracterizare de personaj, analiză, comentariu, sinteză, paralelă, eseu structurat, eseu liber/nestructurat – normele citării – normele limbii literare la nivelurile: ortografic și de punctuație, morfosintactic, lexico-semantic, stilistico-textual

1.3. Identificarea particularităților și a funcțiilor stilistice ale limbii în receptarea diferitelor tipuri de mesaje/texte	<ul style="list-style-type: none"> – limbaj standard, limbaj literar, limbaj colocvial, limbaj popular, limbaj regional, limbaj arhaic; argou, jargon – expresivitatea în limbajul comun și în limbajul poetic
1.4. Receptarea adecvată a sensului/sensurilor unui mesaj transmis prin diferite tipuri de texte orale sau scrise	<ul style="list-style-type: none"> – texte literare (proză, poezie, dramaturgie); texte nonliterare, memorialistice, epistolare, jurnalistice, juridic-administrative, științifice, argumentative, mesaje din domeniul audio-vizualului – sens denotativ și sensuri conotative – elemente care înlesnesc sau perturbă receptarea: canalul, codul, contextul – ficțiune, imaginație, invenție; realitate, adevăr – scopul comunicării: informare, delectare, divertisment etc. – reacțiile receptorului: cititor, ascultător
1.5. Utilizarea adecvată a achizițiilor lingvistice în producerea și în receptarea diverselor texte orale și scrise, cu explicarea rolului acestora în construirea mesajului	<ul style="list-style-type: none"> – componentele și funcțiile actului de comunicare – niveluri ale receptării și producerii textelor orale și scrise: fonetic, ortografic și de punctuație, morfosintactic, lexico-semantic, stilistico-textual, nonverbal și paraverbal – normele limbii literare la toate nivelurile: fonetic, ortoepic, ortografic și de punctuație, morfosintactic, lexico-semantic, stilistico-textual – tipuri textuale și structura acestora: narativ, descriptiv, informativ, argumentativ – discursul politic, discursul publicistic – rolul verbelor în narațiune; rolul adjectivelor în descriere – rolul formulelor de adresare, de inițiere, de menținere și de închidere a contactului verbal în monolog și în dialog

4. Argumentarea în scris și oral a unor opinii în diverse situații de comunicare

Competențe specifice	Conținuturi asociate
4.1. Identificarea structurilor argumentative în texte literare și nonliterare studiate sau la prima vedere	<ul style="list-style-type: none"> – construcția textului argumentativ; rolul conectorilor în argumentare, structuri și tehnici argumentative în texte literare și nonliterare, scrise sau orale – logica și coerența mesajului argumentativ
4.2. Argumentarea unui punct de vedere față de o problemă pusă în discuție	<ul style="list-style-type: none"> – verbe evaluative, adverbe de mod/predicative ca mărci ale subiectivității evaluative, cuvinte cu rol argumentativ, structuri sintactice în argumentare – construcția discursului argumentativ: structuri specifice, conectori, tehnici argumentative, esul argumentativ
4.3. Compararea și evaluarea unor argumente diferite, pentru formularea unor judecăți proprii	<ul style="list-style-type: none"> – interpretări și judecăți de valoare exprimate în critica și în istoria literară – esul structurat, esul liber

CAPITOLUL 1

Textul argumentativ – între teorie și practică

1.1. Ce este textul argumentativ?

Câteva repere

În textul argumentativ este susținut un punct de vedere asupra unei teme, prin argumente și dovezi (exemple, explicații, analogii etc.), având scopul de a convinge cititorul cu privire la validitatea opiniei exprimate. A argumenta presupune a parcurge trei pași obligatorii: a susține, a dovedi și a întări. Un text este argumentativ dacă are explicit formulate o teză și cel puțin un argument care să o justifice. O părere nesusținută de argumente nu este o argumentare, ci doar o afirmație nejustificată, care poate fi neconvincătoare sau lipsită de valabilitate.

Elementele componente ale unui demers argumentativ sunt:

- a. *o temă* în jurul căreia se discută;
- b. *un protagonist* (cel care argumentează și care vrea să convingă un interlocutor asupra valabilității propriei teze) și *un antagonist* (real sau ipotetic, fiind cel care trebuie convins);
- c. cel puțin *o opinie* și unul sau mai multe *argumente*;
- d. argumente *susținute* (dovedite) și alese în funcție de tema dată, adaptate interlocutorilor, prin urmare marcate cultural și aparținând unor arii de semnificație specifice;
- e. *faze intermediare*, când opiniile se schimbă sau se consolidează, în funcție de argumentele aduse de fiecare dintre interlocutori în favoarea propriilor teze;
- f. *o concluzie*.

Recomandări în vederea redactării unui text argumentativ

1. Citește cu atenție subiectul și reflectează asupra cerinței pentru a înțelege problematica pusă în discuție, situația de comunicare dată (*Cine este emițătorul? Cui i se adresează textul? În ce context? Cu ce scop?*) și care trebuie să fie poziția ta față de teză.

2. Clarifică termenii/definește conceptele. Documentează-te în legătură cu tema dată, apoi alege un punct de vedere cu privire la aceasta.

3. Caută argumente pentru a-ți susține teza. Alegerea argumentelor reprezintă cea mai importantă etapă. Ia în calcul mai multe posibilități, apoi alege două dintre acestea pe care le consideri cele mai puternice. Argumentele trebuie să fie „tari“, valide și să pornească de la premise adevărate în raport cu tema dată, putând fi susținute cu exemple din textul-suport sau din cultura generală, în funcție de tipul probei: scrisă sau orală.

4. Găsește cel puțin un exemplu potrivit pentru fiecare argument pe care ai ales să-l dezvolți. Este de preferat ca prin argumentele și exemplele folosite să dovedești, la SCRIS, că ai înțeles textul-suport și poți să îl valorifici, iar la ORAL, că ai cultură generală și cunoștințe interdisciplinare.

5. Formulează logic și coerent argumentele și ai grijă să fie dispuse fiecare în câte un alineat.

6. Ordonează argumentele în funcție de importanța lor, pornind de la cel mai puternic.

7. Utilizează corect organizatorii textuali/conectorii argumentativi. Aceștia pot fi conjuncții, adverbe, prepoziții, interjecții, expresii și locuțiuni conjuncționale, adverbiale, prepoziționale, verbe și expresii verbale care organizează discursul argumentativ.

8. Introducerea, cuprinsul și încheierea sunt cele trei părți pe care textul argumentativ trebuie să le aibă.

9. Alege o intrare în text¹ care îți este la îndemână: o introducere clasică în subiect, un adevăr general, o declarație de intenție, o frază provocatoare (interogație, negație etc.). Apoi formulează clar problematica pusă în discuție și menționează poziția ta față de aceasta.

¹ Alina Pamfil, *Limba și literatura română în gimnaziu. Structuri didactice deschise*, Editura Paralela 45, Pitești, 2003, p. 202.

10. Formulează o concluzie pornind de la argumentele date. Aceasta poate să sintetizeze argumentele, să reformuleze opinia, să exprime categoric atitudinea față de temă, poate fi o formulare memorabilă cu forță persuasivă sau una concisă.

11. Realizează un plan pe ciornă, ținând cont de structura textului argumentativ, în care să distribui elementele de conținut în cele patru părți clar delimitate:

- a. IPOTEZA (*Ce voi susține? Ce poziție adopt față de problematica dată?*)
- b. ARGUMENTUL 1 + DEZVOLTAREA LUI (*Cu ce și cum voi susține?*)
- c. ARGUMENTUL 2 + DEZVOLTAREA LUI (*Cu ce și cum voi susține?*)
- d. CONCLUZIA (*Cum voi sintetiza/încheia argumentația?*)

12. Pe parcursul redactării, **imaginează-ți cine ar putea fi cititorul** căruia i te adresezi și care sunt așteptările sale. În consecință, vei alege adecvat exemplele și-ți vei exprima ideile, vei utiliza limbajul standard/literar, fără alunecări stilistice impropriei acestui tip de text.

13. Redactează prima formă a eseului pe ciornă. Vei respecta normele limbii literare și precizarea privind întinderea textului argumentativ (numărul maxim de cuvinte). Dată fiind problematica, este de preferat un stil neutru, impersonal.

14. Când așezi textul în pagină, asigură-te că apar paragrafe cu alineat, care marchează principalele părți ale discursului. În argumentarea scrisă, așază în același paragraf argumentul și exemplele potrivite pentru acesta. Coerența discursului argumentativ este susținută și de organizarea textului în paragrafe.

15. În redactare, vei avea în vedere structura textului argumentativ și mijloacele lingvistice ale exprimării unei aprecieri. Pentru aceasta:

- a. Vei utiliza paragrafe și alineate. Organizarea ideilor în scris, într-un text argumentativ coerent, cu echilibru între componente, este redată grafic prin alineate, care trebuie să marcheze cele trei părți mari ale textului (introducere, cuprins și încheiere) și să indice clar argumentele. Paragraful este un fragment unitar dintr-un text, care cuprinde o anumită idee/argument și reprezintă o secvență/subdiviziune despărțită de restul textului prin alineat nou. Paragrafele care cuprind cele două argumente trebuie să fie bine dezvoltate, similare ca dimensiune și mai ample decât paragrafele care conțin ipoteza sau concluzia. Un text argumentativ are cel puțin patru sau cinci paragrafe, fiind structurat astfel:

INTRODUCEREA/IPOTEZA

- (alineat): enunțarea temei propuse și clarificarea conceptelor (aserțiunea);
- (alineat): formularea propriei opinii/poziții față de tema propusă și o enunțare a celor două aspecte principale care vor fi urmărite în argumentare.

CUPRINSUL/ARGUMENTAREA

- (paragraful 1/secvența 1): argumentul 1 (afirmația care cuprinde ideea principală) și dezvoltarea (explicarea, dovedirea) argumentului;
- (paragraful 2/secvența 2): argumentul 2 (afirmația care cuprinde ideea principală) și dezvoltarea (explicarea, dovedirea) argumentului;

Observație! În mod obișnuit, se stabilesc două paragrafe, fiecare incluzând argumentul și exemplele adecvate (chiar și unele concluzii). În cazul unor eseuri mai elaborate, pot fi mai multe paragrafe, însă cerința de examen precizează numărul argumentelor care se punctează: două.

CONCLUZIA

- (alineat): propoziție declarativă cu valoare de adevăr, relevantă față de temă (sinteza argumentelor, întărirea ipotezei).

Observație! În acest paragraf nu se mai folosesc verbe de opinie sau conectori precum: părerea mea este că..., consider că..., ci doar structuri conclusive (prin urmare, în consecință etc.).

- b.** Vei folosi conectori logici în punctarea alineatelor, a paragrafelor, iar pentru marcarea elementelor constitutive ale argumentului: verbe de opinie, adverbe/locuțiuni adverbiale de mod folosite ca indici ai subiectivității evaluative, conjuncții/locuțiuni conjuncționale cu rol argumentativ, utilizate pentru exprimarea raporturilor de tip cauzal, consecutiv, final, concluziv etc., conectori argumentativi. De regulă, conectorii se despart prin virgulă de restul enunțului.

Așadar, în structurarea argumentării, vei avea în vedere următoarele:

I. În **introducere/ipoteză** se precizează ideea principală (teza) ce urmează a fi demonstrată și se exprimă propria opinie față de aceasta.

Primul paragraf are ca scop captarea atenției cititorului, pentru a-l determina pe acesta să citească mai departe (de exemplu, printr-o frază provocatoare sau o întrebare) și introducerea în subiect (cadrul general), pentru ca acesta să devină curios în legătură cu aspectele particulare ce urmează să fie abordate.

Formularea tezei reprezintă ideea care va fi susținută de-a lungul întregului eseu, fiind urmată de menționarea poziției față de problematică (pro sau contra). Se utilizează verbe de opinie și conectori argumentativi, de exemplu: *consider că, în opinia mea, părerea mea cu privire la... este că...* etc.

II. Argumentarea propriu-zisă, partea cea mai extinsă a eseului, se compune din paragrafe ce conțin argumentele prin care se dezvoltă ideea principală a eseului și susținerea lor prin dovezi (fapte, exemple, explicații, citate, prezentarea unor întâmplări, opinii de autoritate, comparații care să scoată în evidență ideea susținută, folosirea unor contraexemple, apelul la experiența personală etc.), ordonate logic. Pentru a introduce și a lega argumentele și exemplele, trebuie utilizați conectori/cuvinte speciale de tranziție, care corelează paragrafele și fac eseul mai ușor de citit.

În formularea argumentelor:

- se poate face apel la opinii de autoritate (ale specialiștilor în domeniul temei discutate) introduse de formulări precum: *Așa cum susține X...*; *Potrivit opiniei lui Y...*; sau pot fi folosite proverbe, zicători și maxime;
- se pot folosi citate sau parafrazări din textul-suport (la SCRIS) sau, la ORAL, ale unor surse de referință (filosofi, lingviști, istorici, critici literari etc.);
- rezultatele statistice trebuie extrase din surse sigure (ex.: *În concordanță cu statistica efectuată de Institutul X...*);
- considerațiile personale nu reprezintă exemple;
- se evită formulele ce implică sentimente puternice (ex.: *toată lumea detestă...*, *e absurd să credem...* etc.);
- se folosesc generalizările, dar fără exagerări (ex.: *copiii consideră că...* în loc de *toți copiii consideră că...*; *în zilele noastre, puțini adolescenți mai merg la bibliotecă*, în loc de *în zilele noastre, nimeni nu mai merge la bibliotecă*);
- se recomandă nuanțarea formulărilor (ex.: *tind să cred* în loc de *eu știu că*).

Tehnici de argumentare

☞ Se poate recurge la diferite **strategii argumentative**, precum: exemplificarea, cauzalitatea, analogia, opoziția etc.

☞ Demersul argumentativ poate fi **deductiv** (de la aserțiune/afirmație generală la exemple) sau **inductiv** (de la exemplu la generalizare).

☞ Următoarele **aserțiuni** (aserțiunea este un enunț, afirmativ sau negativ, care este dat ca adevărat) au putere de convingere diferită, de la foarte convingătoare la foarte puțin convingătoare: fapte, judecăți, mărturii, credințe personale, prejudecăți. Altfel spus, „o argumentație solidă se bazează pe fapte, folosește cu

precauție judecățile și mărturiile, evită exprimarea credințelor personale și elimină prejudecățile².

☞ Se utilizează **mijloace lingvistice** pentru exprimarea unei aprecieri:

- **verbe de opinie:** *a crede, a considera, a presupune* etc.;
- **adverbe/locuțiuni adverbiale de mod** folosite ca indici ai subiectivității evaluative: *probabil, posibil, desigur, fără îndoială, cu siguranță* etc.;
- **conjunții/locuțiuni conjuncționale** exprimând raporturi de tip causal, consecutiv, final și concluziv: *pentru că, întrucât, încât, ca să, deci, prin urmare* etc.;
- **conectori** (adverbe, locuțiuni adverbiale, conjunții sau locuțiuni conjuncționale, structuri verbale) care ajută la exprimarea legăturilor logice dintre idei (a tipului de raționament), precum:
 - succesiunea, enumerarea: *în primul rând, în al doilea rând, în continuare, în sfârșit*;
 - adunarea: *în plus, de asemenea*;
 - alternativa: *pe de o parte..., pe de altă parte; sau..., sau...; fie..., fie...*;
 - contrastul: *dar, însă, ci, în contrast cu, dimpotrivă, spre deosebire de*;
 - opoziția sau restricția: *din contră, totuși, deși*;
 - ierarhizarea: *înainte de toate, mai presus de toate, mai important decât*;
 - comparația: *cum, ca și cum, de parcă, la fel ca, tot așa ca, în comparație cu, în mod asemănător*;
 - concesiunea: *deși, totuși, cu toate acestea, chiar dacă*;
 - explicarea cauzelor: *fiindcă, datorită, pentru că*;
 - explicarea consecințelor: *în consecință, prin urmare*;
 - concluzia, sinteza: *deci, așadar, rezumând, în final, prin urmare, în concluzie, în consecință*.
- **modalizatori** (sau elemente modale: verbe, adverbe, expresii etc.) care indică atitudinea autorului, un grad anume de certitudine, probabilitate sau dubiu în legătură cu aspectul discutat:
 - certitudinea: *cu siguranță, desigur, evident, firește, nu este nicio îndoială că...*;
 - incertitudinea, probabilitatea: *probabil, e posibil, poate, s-ar putea ca...*

² Andra Șerbănescu, *Cum se scrie un text*, Editura Polirom, Iași, 2007, p. 226.